

Nr 28.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I skrivelse den 25 maj 1946, nr 267, hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t ville taga under överbägande olika möjligheter att förbättra jordbrukets kreditförhållanden samt vidtaga de åtgärder, som med anledning därav kunde ifrågakomma.

I årets statsverksproposition (IX H.T. p. 86) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet under rubriken Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. för budgetåret 1948/49 beräkna ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 27 februari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 187, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva att Kungl. Maj:t må i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder utfärda bestämmelser rörande jordbruksegnahemslån och driftslån samt lån och bidrag till sambruksföreningar och andelsladugårdsföretag ävensom rörande upplåtelse av arrendeegnahem;

2) till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. för budgetåret 1948/49 å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 70 000 kronor.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 340 av herr *Hollertz* m. fl., likalydande med II: 499 av herr *Hæggbloom* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen ville besluta att statens förköpsrätt ej måtte få användas för anskaffande av jordbruksfastigheter avsedda att upplåtas som arrendeegnahem; samt

2) I: 339 av herr *Arrhén*, likalydande med II: 500 av herrar *Hæggbloom* och *Jonsson* i Malmgrava, vari hemstälts, att riksdagen i överensstämmelse med det förslag, som avgivits av utredningsmännen angående social jordbrukskreditgivning, ville besluta om höjning av övre gränsen för sekundärlån till 85 procent av belåningsvärdet.

Beträffande motiveringen hänvisas till motionerna.

Inledning.

Såsom framgår av det utdrag av protokollet över jordbruksärenden för den 17 januari 1947, vilket fogats vid propositionen nr 75 till 1947 års riksdag angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m., anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Sköld*, bland annat att han hade för avsikt att i annat sammanhang hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga att företaga en allmän översyn av den sociala egnahemslångivningen och härutöver utreda frågan om den utsträckning och de former, vari det allmänna borde ekonomiskt underlätta bildandet av i föreningsform drivna gemensamhetsjordbruk, ävensom vissa därmed sammanhängande spörsmål.

På därom gjord hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t sedermera den 21 februari 1947 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla två utredningsmän att verkställa den ifrågavarande utredningen ävensom högst sju sakkunniga personer att med utredningsmännen delta i överläggningar i ämnet. Enligt protokollet över jordbruksärenden för sistnämnda dag hemställde departementschefen dessutom, att jämväl spörsmålet om den statliga arrendeegnahemsverksamhetens fortsatta bedrivande finge upptagas till övervägande och att de för denna verksamhet gällande bestämmelserna måtte underkastas viss översyn ävensom att de i riksdagens förenämnda skrivelse den 25 maj 1946, nr 267, upptagna frågorna angående jordbrukets kreditförhållanden finge upptagas till prövning i samband med nämnda utredning.

Med stöd av nyssnämnda den 21 februari 1947 lämnade bemyndigande tillkallade chefen för jordbruksdepartementet samma dag dels såsom utredningsmän för att verkställa utredning rörande omarbetning av bestämmelser för egnahemsverksamheten m. m. ledamoten av riksdagens andra kammare, hemmansägaren K. A. M. Andersson, Löbbo, tillika ordförande, och dåvarande vice assessorn vid Stockholms rådhusrätt, numera expeditionschefen i jordbruksdepartementet E. H. Kling, dels ock såsom sakkunniga att biträda vid utredningen verkställande direktören i Sveriges allmänna hypoteksbank L. B. Allstrin, Stockholm, egnahemsdirektören O. Ericsson, Östersund, landstingsmannen, lantbrukaren F. Jansson, Benestad, Alvesta, ordföranden i Svenska lantarbetareförbundet A. L. Johansson, Stockholm, egnahemsdirektören W. Ohlsson, Malmö, samt ledamoten av riksdagens andra kammare agronomen W. Svensson, Ljungskile.

I anledning av i propositionen nr 235/1947 framlagda förslag angående ersättande av ett flertal olika låneformer å bostadspolitikens område, däribland arbetarsmåbrukslån, med en enda låneform, uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1947 åt utredningsmännen att till behandling jämväl upptaga frågan om de åtgärder, som vid ett upphävande av då gällande bestämmelser angående arbetarsmåbrukslån borde vidtagas för att underlätta jordansskaffning för bildande av stödjordbruk.

Utredningsmännen, vilka under utredningsarbetets gång samrått med 1945 års bankkommitté, 1947 års centrala lantbrukskommitté och den utredningsman, vilken jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 maj 1947 tillkallats för att verkställa översyn av bestämmelserna om räntan å lån från statens utlåningsfonder, ha till fullgörande av sitt uppdrag den 16 december 1947 avgivit betänkande med förslag till ordnandet av den sociala jordbrukskreditgivningen m. m. (SOU 1947: 82). I detta har i enlighet med direktiven till utredningen behandlats frågor rörande egnahemsån till förvärv av jordbruksfastighet, arrendeegnahemsverksamheten, jordbrukets driftskredit, statligt stöd åt sambruksföreningar och för anordnande av andelsladugårdar, samordning av olika låneformer, finansieringen av den föreslagna verksamheten samt kostnadsberäkningar. De personer, som utsetts att deltaga i överläggningar med utredningsmännen, ha i allt väsentligt anslutit sig till de framlagda förslagen. Särskilt yttrande har dock avgivits av herr Svensson beträffande frågan om övre storleksgränsen för den jordbrukstyp, som den sociala jordbrukskreditgivningen bör avse.

Över betänkandet ha utlåtanden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, rikets samtliga egnahemsnämnder utom egnahemsnämnderna i Kronobergs och Gävleborgs län, förvaltningsutskotten i rikets samtliga hushållningssällskap, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, lånenämnden för sekundär jordbrukskredit, 1945 års bankkommitté, 1947 års centrala lantbrukskommitté, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska jordbrukskreditkassan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Småbrukarnas riksförbund, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Kooperativa förbundet samt Landsorganisationen i Sverige.

Rörande det huvudsakliga innehållet av betänkandet och yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen.

I betänkandet och propositionen framlagda synpunkter och förslag.

Sammanfattning.

Sammanfattningsvis har i propositionen beträffande de i denna föreslagna åtgärderna anförts följande:

»Av sociala skäl föreslås en ökad statlig verksamhet för att underlätta för mindre bemedlade och obemedlade att förvärva egna jordbruk. Därjämte framläggas förslag beträffande formerna för statligt stöd åt sambruksföreningar och andelsladugårdar. I de fall, då verksamheten avser ekonomiskt stöd i form av lån, föreslås en statlig kreditgaranti.

1. Kreditgaranti bör sålunda kunna beviljas för jordbruksegnahemsån, som avse förvärv av jordbruk i huvudsak av basjordbrukets storleks-

grupp varvid den övre belåningsgränsen föreslås höjd från 90 till 100 procent av fastighetens uppskattade värde.

2. För att i vissa fall tillgodose jordbrukets behov av driftskrediter föreslås vidare statlig kreditgaranti för en ny form av lån, driftslån, avsedda att tjäna som startkapital för obesuttna yrkesutövare i jordbruket. Dylika lån skola kunna beviljas till ett belopp av högst 10 000 kronor. I samband därmed föreslås avskaffande av arrendelånen.

3. Arrendeegnahemsverksamheten föreslås utvidgad genom att det allmänna för detta ändamål upplåter lämpliga egendomar.

4. Statligt stöd föreslås åt sambruksföreningar och andelsladugårdar. Därvid skola i huvudsak samma bestämmelser gälla som för enskilda jordbrukare. Jordbruk i kronans ägo skall efter i princip samma grunder som gälla för arrendeegnahem kunna upplåtas till sambruksföreningar.

5. För att åstadkomma en jämnare fördelning av amorteringsbördan förordas en samordning av lån, som tagits i samma kreditinrättning.

6. För sekundärkreditgivningen, beträffande vilken icke föreslås några ändringar, hemställs om ett anslag å 70 000 kronor.»

Allmän motivering.

Efter att ha lämnat en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i utredningsmännens förslag och de däröver avgivna yttrandena har *föredragande departementschefen, statsrådet Sköld*, anfört följande allmänna synpunkter beträffande jordbrukets sociala kreditgivning:

»Sedan statsmakterna omkring sekelskiftet för första gången vidtogo åtgärder till stöd åt egnahemsbildningen, ha de ändamål denna verksamhet är avsedd att tjäna i flera hänseenden undergått betydande förskjutningar i samband med den ekonomiska och sociala utvecklingen. Efter de ändringar som genomfördes år 1940 har egnahemsverksamheten haft till huvudsaklig uppgift att underlätta för mindre bemedlade att förvärva egna jordbruk av lämplig storlek och sammansättning samt att befrämja förstärkningen av ofullständiga brukningsdelar. I detta sammanhang må också erinras om inrättandet av arrendeegnahem som ett av leden i strävandena att bereda obesuttna yrkesutövare i jordbruket tillfälle att bli självständiga företagare. Härjämte tillgodoses vissa behov på bostadsförsörjningens område genom de låne- och bidragsformer, som utgöra verksamhetens viktigaste medel att uppnå nu angivna syften.

Såsom sociala jordbrukskreditutredningen understrukt ha förutsättningarna för egnahemsverksamheten åter ändrats genom de beslut som fattats vid 1947 års riksdag rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken och bostadsförsörjningen. I enlighet härmed skola vissa av de uppgifter som egnahemsverksamheten omfattar fullgöras enligt nya grunder och i nya former. Arbetet med förstärkning av enstaka ofullständiga jordbruk och upprustningen av enstaka jordbruksfastigheter skall sålunda ersättas av generella åtgärder till främjande av jordbrukets yttre och inre

rationalisering, vilka skola ingå såsom ett led i strävandena att förbättra jordbrukets produktionsbetingelser. Även bostadsegnahemsverksamheten och förbättringsåtgärderna i fråga om jordbrukets bostäder skola försiggå i nya former. Åtgärderna till underlättande av förvärv av jordbruksfastigheter och inrättande av arrendegnahem bli sålunda i stort sett de enda som kvarstå av egnahemsväsendets nuvarande arbetsuppgifter.

Tiden synes därför mogen att till närmare övervägande upptaga spörsmålet om de riktlinjer efter vilka egnahemsverksamheten och den härtill hörande sociala bidrags- och kreditgivningingen i fortsättningen skola bedrivas. Till en början vill jag härvid erinra om att syftet med den framtida jordbrukspolitikerna skall vara att bereda den i jordbruket arbetande befolkningen samma möjligheter som utövarna av andra näringar att uppnå en skälig inkomstnivå och bli delaktig i den allmänna välförhållningens stegring. Även om sålunda ett socialt motiv ingår som ett viktigt element i målsättningen för jordbrukspolitikerna i allmänhet, tillgodose icke de åtgärder som inrymmas häri det ändamål att underlätta för obemedlade och mindre bemedlade att bli självständiga yrkesutövare i jordbruket, som varit och även i framtiden måste bli den sociala jordbrukskreditgivningens angelägnaste uppgift. Särskilda bestämmelser som reglera denna verksamhet äro därför erforderliga även i fortsättningen. Vid uppdragandet av riktlinjer för egnahemsverksamheten i framtiden måste naturligtvis tillses att dessa riktlinjer anpassas till de normer som genom förutnämnda riksdagsbeslut antagits för jordbrukspolitikerna i allmänhet.

Vid sidan av behovet att anpassa den framtida egnahemsverksamheten till riktlinjerna för jordbrukspolitikerna kunna även andra omständigheter åberopas som skäl för en översyn av de nuvarande bestämmelserna på förevarande område. Utredningsmännen ha sålunda framhållit att nu förefintliga stödåtgärder till följd av prisutvecklingen och stigande fastighetsvärden visat sig icke vara tillräckliga. I samma riktning verka också de krav i fråga om storlek och utrustning, som numera uppställas på ett bärkraftigt jordbruk. De som nu önska ägna sig åt jordbruket såsom egna företagare måste disponera allt större kapitaltillgångar. En betydande utvidgning av den sociala kreditgivningingen utgör därför en nödvändig förutsättning för att lantarbetare och obemedlade jordbrukarsöner skola kunna arbeta sig upp till en ställning som arrendatorer eller självständiga bönder. Härtill kommer enligt min mening att även nya vägar att uppnå de sociala syften som egnahemsverksamheten tjänar torde böra prövas i framtiden. I detta sammanhang anmäla sig de av utredningsmännen behandlade spörsmålen om arrendegnahemsverksamheten, om inrättande av en ny kreditform för utlämnande av driftslån samt om åtgärder för stöd åt sambruksföreningar och andelsladugårdar.

De förslag som jag i det följande från nu angivna utgångspunkter kommer att framlägga, innebära såsom redan antytt en betydande utvidgning av kreditgivningingen. Avsikten är sålunda att möjligheter skola skapas för utlämnande av lån och i vissa fall bidrag till så höga belopp att samtliga

kostnader för förvärv och istandsättande av ett jordbruk täckas. Härutöver skola under vissa förutsättningar lån kunna beviljas för inköp av för driften erforderliga inventarier.

Med en kreditgivning av sådan storleksordning kunna givetvis följa vissa olägenheter. Säkerheten för lånen kan icke alltid bliva fullt tillfredsställande ur affärsrättlig synpunkt, och staten kan därför komma att löpa vissa förlustrisker. Farhågor ha vidare uttalats för att kreditgivningen skulle medföra en ytterligare stegring av fastighetsvärdena. Betydelsen av dessa olägenheter synes emellertid ej böra övervärderas. Det förefaller icke troligt att verksamheten skall nå sådan omfattning att fastighetsvärdena komma att i nämnvärd grad röna påverkan härav. Med en försiktig lånepolitik, därvid framför allt en ingående granskning bör ske av den lånesökandes personliga förutsättningar att genomföra det med lånet avsedda företaget, torde vidare faran för förluster icke böra överdrivas. Det ligger dock i sakens natur att förlustriskerna måste öka till följd av den ökade kreditgivningen. Enligt min uppfattning gäller det emellertid här en social verksamhet av sådan betydelse, att staten bör ikläda sig vissa kostnader härför. Erinras bör också att genom de till främjande av jordbrukets rationalisering beslutade åtgärderna och genom det prisstöd, som i framtiden skall lämnas jordbrukets produkter, avses att hålla jordbrukets lönsamhet på en sådan nivå, att det i jordbruket nedlagda kapitalet förräntas. Erfarenheterna av en liknande långivning inom andra områden såsom exempelvis för bostadsändamål giva vidare vid handen att förlusterna för staten icke bli så stora som man måhända ursprungligen skulle varit benägen att antaga. Med en noggrann förprovning av den lånesökandes personliga förutsättningar torde såsom nyss framhållits förlusterna kunna begränsas. En viss återhållsamhet och försiktighet vid långivningen torde vidare kunna iakttagas, utan att de sociala behov som verksamheten skall tillgodose behöva eftersättas.

Rörande frågan om formerna för finansiering av jordbrukets sociala kreditgivning torde jag få anföra följande. På sätt angivits i den proposition angående organisationen av rationaliseringsverksamheten, som Kungl. Maj:t denna dag på hemställan av mig beslutat förelägga riksdagen, föreslås det statliga stödet för finansiering av yttre och inre rationaliseringsåtgärder skola lämnas i form av statlig kreditgaranti för lån, upptagna i enskilda kreditinrättningar. Samma stödform torde böra tillämpas å de lån, som inom den sociala egnahemsverksamheten utlämnas för inköp av jordbruksegna hem. Likaså torde kreditgarantisystemet böra tillämpas i fråga om de driftslån, vilka enligt vad jag i det följande kommer att förorda böra kunna utlämnas för att underlätta anskaffning av erforderliga yttre och inre inventarier. För andra slag av lån på jordbrukets område än de nu nämnda torde däremot de hittillsvarande låneformerna tills vidare alltjämt böra tillämpas.

Beträffande de frågor rörande avveckling av nu befintliga statliga lånefonder m. m., som uppkomma vid en övergång till ett system med statlig kreditgaranti, torde jag få hänvisa till vad därom anförts i nyssnämnda proposition angående organisationen av rationaliseringsverksamheten.

Innan jag övergår till de olika formerna för förevarande stödåtgärder, torde jag få upptaga till behandling ytterligare ett spörsmål av principiell räckvidd för den sociala kreditgivningen på jordbrukets område, nämligen frågan om den fastighetstyp som man i denna verksamhet närmast bör taga sikte på, när det gäller att hjälpa en obesutten yrkesutövare att bli sin egen företagare. Denna fråga är av betydelse icke endast för långivningen till förvärv av jordbruk utan även för arrendeegnahemsverksamheten och driftslånen. Utredningen har, som den föregående redogörelsen utvisat, ansett att lån under vissa förutsättningar böra kunna beviljas för jordbruk, som nå upp till tvåfamiljsjordbrukets storleksklass, och samtidigt betonat att viss handlingsfrihet härvidlag måste tillförsäkras de lånebeviljande myndigheterna. I likhet med flera av remissinstanserna finner jag allvarliga betänkligheter kunna hysas mot att sätta den övre gränsen för en av sociala motiv betingad kreditgivning så högt. Som regel torde enligt min mening anledning saknas att utsträcka förevarande långivning längre än till jordbruk av basjordbrukets storlek, eller till den jordbrukstyp som uppställts som den närmaste riktpunkten för strävandena att genom yttre rationaliseringsåtgärder förstärka ofullständiga brukningsdelar. Å andra sidan torde man icke helt kunna utesluta möjligheten av att enstaka fall kunna uppkomma, då det med hänsyn till familjens sammansättning och önskvärdheten att vid jordbruket bevara dugande arbetskraft skulle vara mest ändamålsenligt att underlätta förvärvet av en något större jordbrukstyp än basjordbruket. Jag vill emellertid starkt understryka att lån till dylika förvärv endast böra förekomma i enstaka undantagsfall då särskilda omständigheter föreligga, framför allt i fråga om tillgänglig arbetskraft hos den sökandes familj. I enlighet med vad nu anförts torde någon absolut bindande övre gräns för de enskilda jordbruk, som skola omfattas av den sociala kreditgivningen, icke lämpligen böra uppställas.»

Egnahemslån till förvärv av jordbruksfastighet.

Redogörelser för gällande bestämmelser rörande jordbruksegnahemslån och för innehållet i utredningsmännens förslag i fråga om sådana lån lämnas i betänkandet s. 29—33 respektive propositionen s. 5—9.

Departementschefen har i förevarande del anfört följande:

»Såsom jag inledningsvis utvecklat anser jag att behov alltjämt föreligger av lån till förvärv av jordbruksfastigheter. Vad den övre belåningsgränsen för sådana lån beträffar torde denna i enlighet med vad jag förut uttalat i fortsättningen böra sättas till 100 procent av fastighetens belåningsvärde. Till grund för fastställande av detta värde torde i överensstämmelse med utredningsmännens förslag liksom för närvarande böra läggas det uppskattade bruksvärdet.

Beträffande den nedre belåningsgränsen synes någon garanti icke erforderlig för de bottenlån, som kunna upptagas i enskilda kreditin-

rättningar. Denna gräns torde därför böra sammanfalla med övre gränsen för de bottenlån, som kunna erhållas i den allmänna marknaden.

Som säkerhet för jordbruksegnahemslån bör givetvis liksom nu lämnas inteckning i fastigheten till minst ett mot lånesumman svarande belopp. För tillvaratagande av statens säkerhet torde emellertid i regel även böra fordras att samtliga inteckningar med bättre rätt än de av garantien berörda skola pantförskrivas till säkerhet i andra hand för garantikrediten. Av samma skäl torde, såsom utredningsmännen föreslagit, böra föreskrivas att lån icke må utlämnas intill en fastighets hela bruksvärde, därest å fastigheten bedrivs sådan verksamhet att låntagaren kommer att ha hos sig anställda flera personer än som erfordras för jordbruksdriften. Lån bör även kunna uppsägas till omedelbar betalning om låntagaren under lånetiden börjar sådan verksamhet.

De möjligheter som för närvarande stå en låntagare till buds att mot annan säkerhet än inteckning erhålla förskott på egnahemslån böra alltjämt finnas. Av skäl som utredningsmännen anfört torde emellertid i ömmande fall lånesökande böra beredas möjligheter att erhålla förskott å egnahemslån även om säkerhet för lånet ännu icke ställts.

Räntan å lånen kommer vid ett system med statlig kreditgaranti att bli beroende på det allmänna ränteläget för bottenlån. Huruvida räntan blir fast eller rörlig beror på vilken lånetyp sökanden föredrager. Uppskov med erläggande av räntan bör kunna tillåtas under någon kortare tid. Den ränta som belöper på denna tid bör därvid läggas till det kapitalbelopp, som därefter skall förräntas och amorteras. Med hänsyn till att fastigheterna föreslagits skola kunna belånas upp till 100 procent av värdet torde emellertid denna rätt böra begagnas med största försiktighet.

För amorteringssskyldigheten torde böra gälla, att, eftersom den statliga kreditgarantien icke avses skola omfatta bottenkrediten, hela det statsgaranterade lånet bör amorteras. För att bereda låntagaren viss lättnad vid igångsättandet av driften torde det garantilämnande organet beredas möjlighet att bevilja amorteringsfrihet under viss tid. Denna bör emellertid begränsas till högst 5 år. Längsta amorteringstiden torde böra fastställas till 25 år. För amorteringsskyldigheten torde några regler i övrigt icke vara erforderliga. Återbetalning av lånen torde dock böra ske genom lika annuiteter eller i vart fall så att största möjliga jämnhet i årsbetalningarna erhålles. Beträffande möjligheterna för låntagarna att verkställa extra avbetalning å lånen torde jag få erinra om vad 1945 års bankkommitté därom anfört i sitt yttrande över betänkanDET.

Rättighet att uppsäga lånet torde böra tillförsäkras det garantilämnande organet i de fall utredningsmännen föreslagit.»

Beträffande frågan om de åtgärder, som vid ett upphävande av gällande bestämmelser angående arbetarsmåbrukslån borde vidtagas för att underlätta jordanskaffning för bildande av stödjordbruk, vilken fråga upptagits till behandling i samband med jordbruksegnahemslånen, ha utredningsmännen uttalat, att det icke syntes erforderligt med någon direkt subven-

tion till underlättande av jordanskaffning för sådana lägenhetstyper i vidare mån än som kunde ske genom att lägenhetsinnehavarna understundom torde kunna komma i åtnjutande av bidrag för genomförandet av yttre rationalisering. Såsom skäl härför ha utredningsmännen framhållit, att det stöd, som genom de vid 1947 års riksdag beslutade nya formerna för bostads-egnahemslån och bostadsrabatter samt lån och bidrag till främjande av inre rationalisering kommer innehavare av stödjordbruk till del, i allmänhet minst torde uppgå till och ofta i väsentlig grad överstiga det kapitaliserade värdet av den subvention, som innehavarna av arbetarsmåbruk och övriga stödjordbruk hittills erhållit. I övrigt ha utredningsmännen ansett det vara till fyllest, att jordanskaffningen för bildandet av stödjordbruk underlättades genom att statliga lån utlämnades för ändamålet. Med erinran om att redan enligt gällande egnahemskungörelse egnahemslån finge utgå till förvärv av stödjord i allmänhet, ha utredningsmännen såsom ur skilda synpunkter mest ändamålsenligt föreslagit, att lånen i fråga skulle utlämnas på samma villkor som föreslagits skola gälla beträffande jordbruksegnahemslån.

Mot detta utredningsmännens förslag har *departementschefen* icke gjort någon erinran.

Arrendeegnahemsverksamheten.

Beträffande nuvarande förhållanden rörande arrendeegnahemsverksamheten torde få hänvisas till vad utredningsmännen därom anfört i betänkandet s. 52—55.

Efter att inledningsvis ha uttalat, att tillkomsten av arrendeegnahem allt fortfarande borde stödjas från statens sida och att det ur flera synpunkter syntes önskvärt, att verksamheten skulle bedrivas i större omfattning än som förekommit under senare år, ha *utredningsmännen* — bland annat med hänsyn till det förhållandet, att kostnaderna för arrendeegnahemmens anläggande stegrats och i betydande grad kommit att överstiga egnahemmens bruksvärden — föreslagit olika åtgärder för begränsning av anläggningskostnaderna. Såsom det främsta medlet för åstadkommande av en sådan begränsning har föreslagits, att redan bebyggda fastigheter av lämplig storlek sättas i stånd i erforderlig omfattning och därefter upplåtas såsom arrendeegnahem. Med hänsyn till att arrendeegnahemsverksamheten förutsatts skola handhavas av lantbruksstyrelsen såom centralt organ och lantbruksnämnderna såsom lokala organ har vidare framhållits, att sådana fastigheter, som förvärvats genom utövandet av statens förköpsrätt eller en aktiv inköspolitik, med fördel borde kunna tagas i bruk för upplåtande av arrendeegnahem.

Vad angår utredningsmännens förslag i övrigt i fråga om arrendeegnahemsverksamheten hänvisas till s. 11—12 i propositionen.

Departementschefen har anfört följande:

»Arrendeegnahemsverksamheten har under senare år bedrivits i alltmer begränsad omfattning. Detta skulle möjligen kunna tyda på att denna form av jordbruksupplåtelse skulle vara mindre lockande för jordbrukarna. Så synes emellertid icke ha varit fallet. Anledningen torde i stället vara, att de höga byggnadskostnaderna samt knappheten på byggnadsmaterial och arbetskraft i nuvarande läge tvingat till återhållsamhet i fråga om byggnadsarbeten. Såsom jag redan i det föregående antytt, synes arrendeegnahemsverksamheten böra fortsättas med hänsyn till dess sociala uppgift att bereda obemedlade jordbrukare och lantarbetare, som icke våga sig på att direkt övertaga ett jordbruk med äganderätt, möjligheter att på detta sätt nå en högre grad av självständighet i sin yrkesutövning. Emellertid böra åtgärder i enlighet med utredningsmännens förslag vidtagas för att nedbringa kostnaderna för verksamheten.

Enligt nu gällande bestämmelser ankommer avgörandet av ärenden angående arrendeegnahem på det centrala organet, egna-hemsstyrelsen. Då emellertid de blivande lantbruksnämnderna komma att erhålla högt kvalificerade ledamöter och tjänstemän torde ifrågavarande ärenden i fortsättningen böra prövas av dessa organ. Endast i frågor huruvida jordbruk över huvud skall upplåtas såsom arrendeegnahem samt i frågor rörande grunderna för arrendeavgifternas bestämmande ävensom rörande köpeskillingen vid arrendeegnahems försäljning till arrendatorn torde nämndernas beslut åtminstone tills vidare böra underställas lantbruksstyrelsens prövning.

Beträffande kraven på arrendesökandens personliga kvalifikationer och ekonomiska ställning torde jag få hänvisa till vad jag inledningsvis anfört. Detsamma gäller frågan om arrendeegnahemmens storlek.

I detta sammanhang vill jag vidare tillägga att anledning icke finnes att föreslå någon ändring i rätten för arrendator att inlösa till honom upplåtet arrendeegnahem. Som utredningsmännen påpekat föreligger emellertid ett behov av att motverka spekulation med de försålda fastigheterna. Det system utredningsmännen därvidlag förordat synes mig lämpligt, och torde böra läggas till grund för bestämmelser i ämnet. För bokföringen av härför avsedda avskrivningslån torde böra gälla att jordfonden gottgöres lånets belopp, varvid för ändamålet tagas i anspråk samma medel som avsetts skola användas för avskrivningslån för inre rationalisering.»

Jordbrukets driftskredit.

Angående nu gällande bestämmelser för de olika former, i vilka driftskrediter kunna erhållas av jordbrukarna, samt angående statsmakternas tidigare behandling av frågan om ytterligare möjligheter utöver de nu förekommande att tillgodose jordbrukets behov av sådana krediter torde få hänvisas till den redogörelse utredningsmännen lämnat å s. 65—75 i betänkandet.

I. Sekundärlån.

I fråga om den övre belåningsgränsen för sekundärlånen ha *utredningsmännen* föreslagit, att densamma av vissa skäl skulle höjas till 85 procent av belåningsvärdet. I fråga om räntan ha utredningsmännen utan att upptaga frågan till närmare behandling understrukt, att räntefoten icke såsom nu borde vara högre än den fria marknadens ränta å sekundärlån utan borde anknytas till denna ränta.

Redogörelse för utredningsmännens förslag i övrigt rörande sekundärlånen återfinnes i propositionen s. 13—14.

Departementschefen har beträffande sekundärlånen anfört följande:

»Utredningsmännen ha i fråga om dessa lån föreslagit, att den övre lånegränsen höjes från 75 till 85 procent av belåningsvärdet, samt att räntan anknytes till den fria marknadens ränta å sekundärlån. Emellertid avse sekundärlånen, till skillnad från driftslånen, icke att främja något direkt socialt intresse, och de jordbrukare, vilka närmast anlita denna låneform torde numera i allmänhet ha möjligheter att på annat sätt anskaffa erforderligt rörelsekapital. Då härtill kommer, att jordbrukskasserörelsen kraftigt utvecklats och därigenom ytterligare lånemöjligheter erbjuda sig, torde någon ändring av bestämmelserna för sekundärlånen för närvarande icke böra ske.»

II. Driftslån.

För innebörden av de av *utredningsmännen* föreslagna driftslånen redogöres å s. 14—18 i propositionen. *Departementschefen* har i denna del anfört följande:

»Såväl för enskilda, vilka med stöd av egnahemslån förvärvat eget jordbruk eller äro innehavare av arrendeegnahem som för sambruksföreningar och andelsladugårdar erfordras startkapital för driftens igångsättande. Nödvändigheten därav blir allt större med de ökade krav utvecklingen ställer på behovet av maskiner och andra jordbruksinventarier. För närvarande äro många jordbrukare, vilka icke äro i besittning av tillräckligt startkapital eller ej kunna prestera fullgod säkerhet, för sitt behov av driftskapital ofta hänvisade till kortfristig och betungande växel- och avbetalningskredit. Här föreligger sålunda enligt min mening ett område, där starka sociala skäl tala för en betydligt utvidgad låneverksamhet från statens sida. De av utredningen föreslagna driftslånen synas kunna tillgodose detta önskemål och torde därför böra inrättas.

Vad därefter angår den närmare utformningen av bestämmelserna för de föreslagna driftslånen torde beträffande de personliga förutsättningarna för erhållande av sådana lån vad utredningsmännen föreslagit böra godtagas. Detta innebär att garantigivningen bör begränsas till att avse utlämnandet av startkapital till dugande och lämpliga personer, vilka önska förvärva ett eget jordbruk eller övertaga ett jordbruk på arrende. Någon skillnad bör icke göras vid beviljande av garanti för dessa lån mellan jordbruk som förvärvats med äganderätt och jordbruk

som upplåtits på arrende. De nuvarande arrendelånen torde med hänsyn härtill icke längre vara erforderliga, varför denna låneform bör kunna avvecklas. Tveksamhet torde ibland kunna uppstå om nytillträde av jordbruk skall anses föreligga eller icke. Med hänsyn till svårigheten att i detta hänseende uppdraga några bestämda gränser bör en fri prövning härvidlag medgivas det garantibeviljande organet. Beträffande storleken av de jordbruk, till vilka driftslånen skola utgå, torde jag få hänvisa till det förut anförda.

Lånebeloppet torde böra begränsas till 10 000 kronor, men det synes böra understrykas, att garanti icke under några förhållanden bör få utlämnas för högre belopp än som är oundgängligen nödvändigt och icke heller utan särskilda skäl för lån till hela maximibeloppet.

Enligt utredningsmännen skall en ovillkorlig fordran på säkerhet för lånen icke uppställas, men säkerhet alltid avfordras låntagaren, om han kan prestera sådan. Detta förslag finner jag mig kunna biträda. Med hänsyn till den fortskridande stegringen av fastighetsvärdena synes det lämpligt föreskriva att, om låntagaren är ägare av fastighet, inteckning i denna bör lämnas som säkerhet, även om inteckningen skulle ligga utanför fastighetens belåningsvärde. Därjämte torde inteckning i bättre förmånsläge, som pantförskrivits som säkerhet för andra lån, i allmänhet böra pantförskrivas jämväl för driftslån. I likhet med utredningsmännen anser jag, att borgenssäkerhet icke bör avfordras i de fall då realsäkerhet icke kan ställas. Till bevarande av den säkerhet, som finnes vid kreditgarantiens beviljande, torde vidare i enlighet med utredningsmännens förslag böra finnas möjligheter att, där fastighetsinteckning lämnats såsom säkerhet, såsom villkor för lån påfordra föreskrift om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet. Låntagare torde vidare böra förbinda sig att icke under den tid någon del av lånet återstår ogulden utan medgivande av det organ, som meddelat kreditgaranti, uttaga eller belåna inteckning i jordbruksinventarier eller försälja lös egendom genom lösöreköp.

I särskilt ömmande fall bör möjlighet finnas för låntagare att erhålla uppskov med räntebetalningen under viss kortare tid. Den ränta som belöper å denna tid synes därvid böra läggas till det kapitalbelopp som därefter skall förräntas och amorteras.

Amorteringsskyldigheten torde böra omfatta hela lånet och vara fullgjord inom tio år. Undantagsvis torde uppskov därmed böra kunna beviljas under högst två år från lånets lyftande. För amorteringsskyldigheten torde i övrigt samma regler böra gälla som för amortering av egna hemslånen.

Under vissa omständigheter torde rätt att uppsäga lånen till omedelbar betalning böra tillförsäkras det organ som beviljat kreditgarantien. De av utredningsmännen angivna förutsättningarna synas därför vara väl passade och torde böra läggas till grund för bestämmelser i ämnet.

Som jag förut anført synas ifrågavarande lån böra inordnas i det statliga kreditgarantisystemet och verksamheten torde i överensstämmelse med ut-

redningsmännens förslag böra anförtros lantbruksnämnderna. I flera yttranden har visserligen föreslagits, att hushållningssällskapen böra omhändervisa verksamheten, men då den sociala egnahemsverksamheten enligt statsmakternas beslut skall handhavas av lantbruksnämnderna torde dessa även böra omhändervisa ifrågavarande, av sociala skäl betingade kreditgivning. Genom nämndernas sammansättning torde också tillräckliga garantier givas för att även hushållningssällskapens synpunkter bliva företrädda.»

Statligt stöd åt sambruksföreningar och andelsladugårdar.

För utredningsmännens förslag redogöres å s. 18—25 i propositionen.

Departementschefen har rörande här ifrågavarande statliga stöd anfört följande:

»Såväl ur rationaliseringssynpunkt som ur de synpunkter, vilka ligga till grund för den sociala egnahemsverksamheten, förefaller det befogat, att sambruksföreningar likaväl som innehavarna av enskilda brukningsdelar skola kunna få stöd till rationaliseringsåtgärder och till drivande av eget jordbruk. I princip synes det böra eftersträvas, att stödet skall bli lika stort, vilken av de båda driftsformerna som än väljes. Vissa olikheter i fråga om låne- och bidragsbestämmelserna äro emellertid ofrånkomliga med hänsyn till att stödet i fråga om föreningsjordbruken skall utgå till större driftsenheter med flera delägare. Så som utredningsmännen utformat reglerna om lån och bidrag till sambruksföreningar bli dessa olikheter emellertid övervägande av formell natur.

Även inrättandet av andelsladugårdar kan utgöra ett led i jordbrukets rationalisering och kan även medföra betydande sociala fördelar, framför allt genom en minskning av arbetsbördan för jordbrukets kvinnor. Statligt stöd bör därför, på sätt utredningsmännen förordat, kunna utgå till andelsladugårdar. Även här måste emellertid på grund av företagens kollektiva natur vissa olikheter föreligga i jämförelse med bestämmelserna om lån och bidrag till enskilda brukare.

I likhet med utredningsmännen finner jag det lämpligt, att den ifrågavarande låne- och bidragsverksamheten skall handhavas av lantbruksstyrelsen. Jag kan även godtaga vad i betänkandet föreslagits angående de ändringar och tillägg som beträffande föreningsjordbruken och andelsladugårdarna böra göras i de allmänna bestämmelserna om lån och bidrag för rationaliseringsändamål eller den sociala egnahemsverksamheten. Sambruksföreningarna torde sålunda böra komma i åtnjutande av jordbruks-egnahemslån i huvudsak under samma betingelser som enskilda jordbrukare, medan denna låneform av naturliga skäl icke synes erforderlig för andelsladugårdarna. Däremot torde båda företagsformerna böra ha möjligheter att erhålla driftslån. För dessa lån synas samma bestämmelser böra gälla då de avses för sambruksföreningar och andelsladugårdar som då de äro avsedda för enskilda jordbrukare. Någon maximering av dessa lån

torde emellertid icke vara erforderlig i vidare mån än att de icke böra beviljas till högre belopp än som är oundgängligen nödvändigt.

Vid bildandet av föreningsjordbruk, som grunda sin verksamhet på förvärv av ett flertal mindre brukningsdelar, torde behov understundom föreligga av avskrivningslån för yttre rationalisering. De bestämmelser som beträffande dessa lån gälla för enskilda brukare torde även böra gälla för nyssnämnda föreningar. Storleken av lånen synes därvid böra beräknas på sätt utredningsmännen föreslagit.

Lån och bidrag för inre rationalisering torde böra stå båda företagsformerna till buds. Beträffande amorteringslånen synas några särbestämmelser icke vara erforderliga, medan däremot för avskrivningslånen särskilda regler torde böra gälla då fråga är om lån för förbättring och nybyggnad av ekonomibyggnader. I sådana fall torde lån böra utgå med 15 procent av de beräknade kostnaderna, dock högst 200 kronor per hektar åker.

Mot vad utredningsmännen föreslagit angående möjligheterna för sambruksföreningar att arrendera kronojord har jag icke något att erinra.»

Samordning av olika låneformer.

Redogörelse för *utredningsmännens* förslag återfinnes i propositionen å s. 25—26.

Departementschefen har anfört följande:

»I likhet med utredningsmännen finner jag det synnerligen önskvärt, att en fullständig samordning kan äga rum av sådana lån, som utlämnats till en och samma låntagare. Därigenom skulle åstadkommas en jämnare fördelning av dennes amorteringsbörda samtidigt som administrationskostnaderna för lånen skulle kunna minskas. Såsom framhållits av utredningsmännen kan vid en statlig kreditgaranti en sådan samordning uppenbarligen äga rum endast då samtliga de statsgaranterade lånen till en person upptagits i samma kreditinrättning.

Därest särskilda bestämmelser rörande samordning av lån skulle befinnas erforderliga torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter härom.»

Finansiering och kostnadsberäkningar.

I betänkandet har behandlats finansieringen av allenast den låneverksamhet, som utredningsmännen föreslagit icke skola omhänderhavas av lantbruksnämnderna, nämligen sekundärkreditgivningen. *Utredningsmännen* ha såsom skäl härför anfört, att det ur olika synpunkter vore önskvärt, att samtliga förslag rörande finansieringen av den låne- och bidragsverksamhet, som de blivande lantbruksnämnderna avsåges skola handhava, framlades i ett sammanhang. Efter samråd mellan utredningsmännen och 1947 års centrala lantbrukskommitté hade det därför befunnits mest ändamålsenligt, att förslagen rörande finansieringen av nämnda låne- och bidragsverksamhet i dess helhet upptoges i kommitténs betänkande.

Sedan 1947 års centrala lantbrukskommitté avgivit sitt betänkande (SOU 1948: 2) har även Kungl. Maj:t i överensstämmelse med de sålunda framförda synpunkterna i en till riksdagen den 27 februari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 149, angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att, bland annat, medgiva att under budgetåret 1948/49 statlig kreditgaranti finge beviljas för *dels* jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 20 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att medgiva viss jämkning av sagda belopp, *dels* driftslån intill ett belopp av 5 000 000 kronor.

Redogörelse för utredningsmännens förslag beträffande finansieringen av sekundärkreditgivningen lämnas i här förevarande proposition å s. 26—27.

Departementschefen har i denna del anfört följande:

»Beträffande sekundärkreditgivningen har jag i det föregående föreslagit att densamma i fortsättningen skall bedrivas under oförändrade former och förutsättningar. Då denna kreditgivning alltså liksom för närvarande skall handhavas av sekundärlånenämnden, bör här upptagas frågan om verksamhetens finansiering. Såsom framgår av årets statsverksproposition har lånenämnden i skrivelse den 19 augusti 1947 hemställt, att förslagsanslaget till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m., vilket anslag för innevarande budgetår uppförts med 71 500 kronor, måtte upptagas med 70 000 kronor. Mot detta anslagsäskande har jag intet att erinra.»

Utskottet.

En viktig social uppgift för det allmänna har sedan lång tid tillbaka ansetts vara att genom ekonomiskt stöd till mindre bemedlade och obemedlade yrkesutövare inom jordbruksnäringen underlätta en övergång till arbete såsom självständiga företagare. Behovet av ett dylikt stöd är för övrigt nu snarast större än tidigare. Detta beror ej blott på den stegring av fastighetsvärdena och den höjning av kraven på en bärkraftig jordbruksfastighet, som successivt ägt rum under de senaste decennierna, utan även i hög grad på att behovet av driftskapital för jordbruket stigit väsentligt, bland annat till följd av den ökade mekaniseringen av jordbruksdriften. Det är under sådana förhållanden ofta ej tillräckligt att som hittills genom lån underlätta förvärv av jordbruksegnahem. Även för anskaffande av det erforderliga driftskapitalet kan behövas biträde från det allmännas sida.

Givet är att en verksamhet av ifrågavarande slag måste bedrivas med urskillning. Om den skall få någon verklig betydelse, kunna anspråken på säkerhet ej ställas alltför högt. Staten måste här taga vissa ekonomiska risker. Å andra sidan är det angeläget, att vid urvalet av de personer, som skola erhålla ifrågavarande stöd, stor vikt fästes vid vederbörandes personliga kvalifikatio-

ner. För att det allmänna skall ikläda sig de risker, som kunna vara för-
enade med verksamheten, bör det fordras, att vederbörande låntagare har
erforderlig yrkeskunskap och i övrigt kan antagas ha förutsättningar och
vilja att göra den arbetsinsats, som kräves för att hans verksamhet som
självständig företagare skall kunna giva ett lyckligt resultat.

Vid sidan av den verksamhet, som statsmakterna hittills bedrivit för att
underlätta förvärv av egna jordbruksfastigheter, har det allmänna under
senare år även medverkat till bildande av arrendeegnahem. Ehuru den förra
verksamheten även i fortsättningen måste antagas komma att få den avgjort
största betydelsen, synes även arrendeegnahemsverksamheten ha en uppgift
att fylla och därför böra fortsätta.

De förslag rörande den sociala jordbruksegnahemsverksamheten och ar-
rendeegnahemsverksamheten, som framlagts i propositionen, avse att anpassa
arbetet på dessa områden efter de förändringar i förutsättningarna för det-
samma, som inträtt i och med de av 1947 års riksdag fattade besluten angå-
ende riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna och bostadspolitiken
ävensom över huvud till följd av utvecklingen på det jordbrukstekniska och
ekonomiska området. Härjämte föreslås verksamheten utvidgad till att om-
fatta även utlämnande av driftslån. Utskottet finner de ifrågasvarande för-
slagen väl avvägda och ägnade att ge ett verksamt stöd åt personer, som
sträva efter att bli självständiga företagare inom jordbruket. Utskottet
tillstyrker alltså desamma.

Med anledning av vad som anförts i motionen II: 499 vill utskottet erinra
om att utredningsmännen beträffande arrendeegnahemsverksamheten bland
annat föreslagit dels att arrendeegnahem i fortsättningen i regel icke skulle
bildas genom styckning av större fastigheter utan att redan bebyggda fastig-
heter av lämplig storlek skulle sättas i stånd i erforderlig omfattning och
därefter upplåtas såsom arrendeegnahem, dels att arrendeegnahemsverksam-
heten skulle handhavas av lantbruksstyrelsen som centralt organ och lant-
bruksnämnderna som lokala organ. I anslutning till dessa förslag — vilka
tillstyrkts i propositionen och vilka jämväl utskottet finner väl motiverade —
hade i betänkandet anförts, att sådana fastigheter, som förvärvats genom ut-
övändet av statens förköpsrätt eller en aktiv inköpspolitik, med fördel kunde
tagas i bruk för upplåtande av arrendeegnahem.

I nämnda motion har emellertid, med kritiserande av sistnämnda yttrande,
yrkats, att riksdagen måtte besluta, att statens förköpsrätt ej skulle få an-
vändas för anskaffande av jordbruksfastigheter, avsedda att upplåtas som
arrendeegnahem, och i motiveringen till detta yrkande har bland annat hän-
visats till att enligt 1947 års beslut den statliga förköpsrätten endast skulle
få användas för att underlätta bildandet av bärkraftiga brukningsdelar.

Utskottet delar i och för sig helt motionärernas åsikt, att den avfattning
lagen om förköpsrätt erhöll vid 1947 års riksdag och de i anslutning därtill av
riksdagen godkända uttalandena av departementschefen och särskilda ut-
skottet om lagens tillämpning böra vara avgörande för den utsträckning, i
vilken rätten får begagnas. Redan av lagens utformning följer, att förköps-

rätten får nyttjas endast för att underlätta bildandet av bärkraftiga brukningsdelar; och bedömningen av vad som bör anses såsom en bärkraftig brukningsdel samt hur bildandet av dylika brukningsdelar lämpligen bör genomföras skall ske i enlighet med nyssnämnda uttalanden. Det är sålunda utslutet att rationaliseringsorganen, såsom motionärerna synas ha befarat, skulle kunna använda förköpsrätten för att förvärva en i och för sig bärkraftig jordbruksfastighet allenast i avsikt att upplåta densamma såsom arrendeegnahm. Utskottet kan ej heller finna, att något dylikt åsyftats av utredningsmännen i deras i motionen återgivna yttrande. Över huvud torde man vidare kunna utgå från att lantbruksnämnderna komma att söka snarast möjligt åter avhända sig den mark, som de kunna komma att inköpa i sin rationaliseringsverksamhet. Utskottet vill i detta sammanhang erinra dels om vad utskottet i sitt utlåtande över propositionen nr 149 anfört rörande frågan om inköp av mark på lager, dels om det av särskilda utskottet vid 1947 års riksdag gjorda påpekandet av att förköpsrätten icke finge användas på ett sådant sätt, att den ledde till någon egentlig ökning av statens eget fastighetsinnehav. I regel torde även de fastigheter, som lantbruksnämnderna kunna komma att förvärva medelst förköpsrätten, i sin helhet behöva disponeras för rationaliseringsändamål. Undantag kunna dock förekomma. Det kan sålunda exempelvis tänkas att, sedan viss mark avskilts från en på dylikt sätt förvärvad fastighet för att användas till komplettering av närliggande ofullständiga jordbruk, återstoden är tillräcklig för att utgöra en bärkraftig brukningsdel och ej behöver användas för komplettering av andra fastigheter. Även om det i regel får anses lämpligt, att detta markinnehav skall avvecklas genom en omedelbar försäljning av marken, synes det ej finnas någon anledning hindra att lantbruksnämnden, om en lämplig person anmäler sig önska arrendera denna, upplåter återstoden av fastigheten såsom arrendeegnahm. Även en sådan upplåtelse kommer ju, med hänsyn till arrendatorns inlösningsrätt, att i realiteten utgöra en form för avveckling av fastighetsinnehavet. Utskottet vill på grund av vad nu anförts föreslå, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det statliga finansieringsstödet beträffande jordbruksegnahemslån och driftslån torde, såsom departementschefen föreslagit, böra lämnas i form av statlig kreditgaranti för lån, tagna i enskilda kreditinrättningar. Rörande storleken av de belopp, för vilka dylik garanti bör få beviljas under nästa budgetår, har utskottet uttalat sig i sitt utlåtande nr 27 över propositionen nr 149 angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m.

Vad angår frågan om jordbrukets driftskredit vill utskottet i detta sammanhang även erinra om att departementschefen icke funnit sig böra upptaga ett av utredningsmännen framlagt förslag om vissa ändringar i bestämmelserna om lån från sekundärlånefonden, innebärande bland annat att den övre lånegränsen för dylika lån skulle höjas från 75 till 85 procent av belå-

ningsvärdet. I motionen II: 500 har emellertid yrkats, att riksdagen skulle besluta om höjning av ifrågavarande lånegräns i enlighet med utredningsmännens förslag.

Ur risksynpunkt synes man visserligen icke ha anledning att hysa några större betänkligheter mot en dylik höjning. Såsom framgår av betänkandet har emellertid utlåningen från sekundärlånefonden under de senaste åren haft mycket ringa omfattning. Med hänsyn härtill och till den utvidgning av det statliga kreditstödet till jordbruket, som kommer att genomföras från och med den 1 juli 1948, synes det icke antagligt, att den ifrågasatta höjningen av lånegränsen skulle få någon nämnvärd betydelse. Utskottet avstyrker därför det i ifrågavarande motion framställda yrkandet.

Vad härefter angår de bestämmelser angående statligt stöd åt sambruksföreningar och andelsladugårdar, som föreslagits i propositionen, synas även dessa väl avvägda. Utskottet vill emellertid framhålla att ifrågavarande bestämmelser, liksom nu nämnda former för samverkan över huvud taget, i viss mån måste anses ha försökskaraktär.

Utskottet har ej heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anfört angående samordning av olika låneformer eller mot beräkningen av anslag till förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från sekundärlånefonden.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

A. att riksdagen må

1) medgiva att Kungl. Maj:t må i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna och av utskottet nu förordade grunder utfärda bestämmelser rörande jordbruks-egnahemslån och driftslån samt lån och bidrag till sambruksföreningar och andelsladugårdsföretag ävensom rörande upplåtelse av arrendeegnahem och utarrendering av kronojord till sambruksföreningar;

2) till *Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m.* för budgetåret 1948/49 å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 70 000.

B. att motionerna I: 340 och II: 499 samt I: 339 och II: 500 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1948.

På jordbruksutskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar Nils Olsson*, Svedberg, Jonsson, Isaksson*, Bror Nilsson, Björck*, Hugo Sundberg* och Hollertz; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby*, Ericsson i Sörsjön*, Andersson i Surahammar, Jacobson i Vilhelmina och Svensson i Ljungskile.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.